

Anàlisi del compliment de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries a l'Estat Espanyol: el cas valencià

Part I: Justificació

Pel que fa a la Comunitat Autònoma Valenciana, quan s'acaben de complir deu anys del compromís de l'Estat Espanyol amb els principis de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries, les dades de què disposem mostren un clar incompliment del govern valencià i, per tant, del govern de l'Estat, del que la norma europea preveu. En concret, no es respecten els principis ni els objectius que es detallen en l'article 7 de la CELROM, ni s'arriba a complir amb els compromisos adquirits per l'Estat, en l'article 8, respecte l'ensenyament, perquè no es fa possible l'ensenyament en valencià¹ a tots els nivells, ni amb homogeneïtat i igualtat d'oportunitats per a tot l'alumnat valencià.

Com a sindicat de l'ensenyament –l'STEPV organització majoritària en l'ensenyament públic, ininterrompudament des de 1987– volem traslladar les observacions sobre l'ensenyament en valencià amb què hem treballat aquests darrers anys a l'esperit i la lletra de la CELROM, per cridar l'atenció de les autoritats europees sobre l'incompliment de la Carta en el cas valencià. Les constatacions de les quals parlem les podem resumir en:

1. Desequilibris territorials que entrebanquen seriosament l'extensió de l'ensenyament en valencià. Per exemple, mentre la província de Castelló escolaritza en valencià una mica més del 61% de l'alumnat, la d'Alacant no arriba al 17%. I això que ambdues províncies tenen la major part dels seus municipis classificats com a de predomini lingüístic valencià, segons la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià.

Açò ocorre perquè l'Administració ha renunciat a fer una acció compensadora i de promoció

¹ Valencià és la denominació que rep la llengua catalana a la comunitat autònoma valenciana, tal com recull l'Estatut d'Autonomia i la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià.

prevista a la Llei, amb el retall dels mitjans per poder-ho fer (reducció dels pressupostos i dels efectius humans de l'assessoria de valencià), i amb el fre a l'autorització de més programes d'ensenyament en valencià, fins i tot quan la comunitat educativa dels centres educatius els ho ha sol·licitat.

Per tant, per als usuaris de la llengua, la interpretació que de la divisió territorial provincial fa l'administració actual, de fet, entrebantant l'extensió de l'ensenyament de la llengua minoritzada, no per causes legals, sinó per la manca d'una política lingüística que assegure la possibilitat d'aprendre en la llengua regional en tot el territori, si més no en tots els municipis de predomini lingüístic valencià, independentment de la província en què residisquen.

2. Restriccions en els programes d'ensenyament: Si el Programa d'Incorporació Progressiva (PIP) que escolaritza en l'actualitat el 71% de l'alumnat valencià es modifica, es posarà fre a la possibilitat d'incorporar progressivament més àrees del currículum a l'ús vehicular del valencià. Açò passarà en entrar en vigor la nova normativa aprovada pel Govern valencià que limita a una sola àrea no lingüística la possibilitat d'usar el valencià com a llengua vehicular. Es produirà, de fet, una desigualtat del valencià amb l'altra llengua oficial, el castellà. Per tant, es tracta d'una restricció respecte a la norma actual que també va en contra de la Carta, ja que estableix una distinció en detriment del valencià que, en la pràctica, suposa una restricció de l'ús vehicular d'aquesta llengua.

3. Un nou programa plurilingüe ineficaç, d'abast restringit i que ignora el paper de llengua pròpia del valencià: l'Administració educativa valenciana ha engegat un nou programa d'aprenentatge de llengües que obvia que els objectius educatius de la Llei (el domini, en el cas de les dues llengües oficials, i la competència comunicativa en el cas de la llengua estrangera) s'han d'aplicar sobre el conjunt de la població escolar.

La Administració ha creat una xarxa de centres plurilingües on els centres ingressen o l'abandonen voluntàriament, tant si són d'educació infantil com de secundària, sense importar el moment en el qual l'alumnat comença a estudiar en anglès ni assegurar la continuïtat del programa. A més, cada centre haurà de posar els mitjans necessaris pel seu compte, començant pel professorat especialitzat, perquè l'Administració no reforçarà la plantilla ni n'assegurarà la dotació de manera estable. En aquestes condicions, cada centre decidirà, cada curs, la llengua en què s'imparteixen les àrees curriculars i per a quin alumnat, però, inexplicablement, serà cada alumne i alumna qui decidirà amb quina llengua realitza les proves d'avaluació.

4. Discriminació de l'ensenyament en valencià per la xarxa de centres privats concertats: la titularitat dels centres (pública o privada) esdevé determinant per a que l'ensenyament en la llengua minoritària es pugui atendre i estendre, o no, de manera regular i uniforme, per tot el territori. El cas és que els centres privats concertats, malgrat que escolaritzen un 30% de la població i estan sostinguts totalment amb fons públics, només acullen el 6% de l'alumnat que estudia en valencià. És així com la titularitat dels centres educatius esdevé també un factor de distinció, exclusió, restricció o preferència injustificades que afecten l'ús de la llengua regional o minoritària, en el nostre cas, el valencià.

Part II: Norma europea, norma autonòmica: la Carta Europea, l'Estatut d'Autonomia, la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià

L'1 d'agost de 2011 hem celebrat desè aniversari de la Adhesió d'Espanya a la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries. L'adhesió de l'Estat Espanyol va ser aprovada pel Congrés dels Diputats el dia 23 de novembre de 2000 i pel Senat el dia 20 de desembre del 2000, en ambdós casos per unanimitat i l'instrument d'adhesió davant el Consell d'Europa es va presentar el dia 9 d'abril de 2001, Any Europeu de les Llengües. Per a l'Estat espanyol, doncs, l'obligació de complir amb les prescripcions de la CELROM començà l'1 d'agost de fa deu anys.

En la Declaració, l'Estat espanyol entén per llengües regionals o minoritàries les llengües reconegudes com a oficials als estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes del País Basc, Catalunya, Illes Balears, Galícia, Valenciana i Navarra.

En relació a l'article 8 de la Carta que tracta l'ensenyament, la declaració espanyola es compromet a la posició més avançada. En concret, a "fer possible" l'ensenyament, i ho fa en els nivells d'ensenyament preescolar, primari, secundari, tècnic i professional; a la formació dels ensenyants per tal de poder complir els aspectes anteriors i, finalment, a la creació d'òrgans de seguiment de les mesures adoptades.

Per tant, l'Estat es compromet a través de la Carta Europea a "fer possible" que el valencià, a la nostra comunitat autònoma, assolisca tots i cadascun dels compromisos que s'han aprovat en el Congrés i el Senat espanyols. Vigilar el compliment de la normativa europea és un deure, així com incentivar el desplegament de la CELROM n'és la seua obligació.

Objectius i principis de la norma europea: l'article 7

L'Article 7 de la Carta Europea de Llengües Regionals o Minoritàries estableix el següent:

1. En matèria de llengües regionals o minoritàries, en els territoris en què aquestes llengües són usades i segons la situació de cada llengua, les parts fonamenten la seua política, la seua legislació i la seua pràctica en els objectius i principis següents:

b) El respecte de l'àrea geogràfica de cada llengua regional o minoritària, de manera que asseguren que les divisions administratives ja existents o noves no constitueixen cap obstacle a la promoció d'aquesta llengua regional o minoritària.

c) La necessitat d'una acció decidida de promoció de les llengües regionals o minoritàries, a fi de protegir-les.

2. Les parts es comprometen a eliminar, si encara no ho han fet, tota distinció, exclusió, restricció o preferència injustificades que afecten l'ús d'una llengua regional o minoritària i tinguen per objecte descoratjar o posar en perill el seu manteniment o el seu desenvolupament. L'adopció de mesures especials en favor de les llengües regionals o minoritàries, destinades a promoure una igualtat entre els parlants d'aquestes llengües i la resta de la població o encaminades a tenir en compte les seues situacions particulars, no és considerada com un acte de discriminació envers els parlants de les llengües més esteses.

3. Les parts es comprometen a promoure, per mitjà de mesures apropiades, la comprensió mútua entre tots els grups lingüístics del país, especialment de tal manera que el respecte, la comprensió i la tolerància envers les llengües regionals o minoritàries figuren entre els objectius de l'educació i de la formació dispensades en el país, i a encoratjar els mitjans de comunicació de masses a perseguir el mateix objectiu.

4. A l'hora de definir la seua política envers les llengües regionals o minoritàries, les parts es comprometen a prendre en consideració les necessitats i els desigs expressats pels grups que usen aquestes llengües. Hom les encoratja a crear, si cal, òrgans encarregats d'aconsellar les autoritats sobre totes les qüestions relatives a les llengües regionals o minoritàries.

L'incompliment de l'article 7

Per a valorar el grau de compliment d'allò establert a l'article 7 de la Carta hem de prendre en consideració, de forma prèvia, aquells elements que caracteritzen l'escenari on té lloc l'acció política: parlem de la divisió territorial, dels programes bilingües actuals i de la titularitat -pública o privada- dels centres educatius.

1. La divisió territorial i les llengües

En l'estructura administrativa i política de l'Estat Espanyol, la Comunitat Valenciana, com a Comunitat Autònoma, s'estructura en tres províncies, de nord a sud: Castelló, València i Alacant. Aquesta divisió provincial té efectes sobre l'organització de l'administració de justícia, l'administració local, l'administració fiscal, sanitat, educació, policia i altres cossos de la seguretat de l'Estat, etc. En definitiva, la divisió provincial és efectiva tant per a l'actuació de l'Administració de la Generalitat Valenciana com per a la de l'Administració central de l'Estat.

Pel que fa a la qüestió lingüística, l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana assegura la cooficialitat de castellà i valencià en tot el territori comunitari, és a dir, en totes tres províncies:

Article sisè

- 1. La llengua pròpia de la Comunitat Valenciana és el valencià.*
- 2. L'idioma valencià és l'oficial a la Comunitat Valenciana, igual que ho és el castellà, que és l'idioma oficial de l'Estat. Tots tenen dret a conèixer-los i a usar-los i a rebre l'ensenyament del i en, idioma valencià.*
- 3. La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial de les dos llengües, i adoptarà les mesures necessàries per tal d'assegurar-ne el seu coneixement.*
- 4. Ningú no podrà ser discriminat per raó de la seua llengua.*
- 5. S'atorgarà especial protecció i respecte a la recuperació del valencià.*
- 6. La llei establirà els criteris d'aplicació de la llengua pròpia en l'Administració i l'ensenyament.*
- 7. Es delimitaran per llei els territoris en els quals predomine l'ús d'una llengua o de l'altra, així com els que puguen ser exceptuats de l'ensenyament i de l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana.*

8. L'Acadèmia Valenciana de la Llengua és la institució normativa de l'idioma valencià

Així, el punt 7 dels esmentats, referit als territoris en els quals s'estableix el predomini de l'ús d'una llengua o altra, es desenvolupa en el Títol V, articles 35 i 36, de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV). El concepte de *predomini lingüístic* obeeix encara a un fenomen d'arrel històrica i cultural, fonamentalment derivat de les successives repoblacions cristianes (bé de procedència majoritàriament aragonesa, bé catalana) dels territoris guanyats al poder andalusí medieval, repoblacions que van tenir lloc en la Península Ibèrica entre els segles XIII a XVII.

Per a cadascun d'aquests territoris, configurats mitjançant una relació de municipis, es concreten polítiques lingüístiques diferenciades exclusivament pel que fa a l'ensenyament. Per la seua extensió, no reproduïrem ací el Títol cinquè complet de la LUEV (Articles 35 i 36) on es relacionen tots els municipis on predomina l'ús de cada llengua, però sí que reproduïm l'articulat de la Llei que estableix les conseqüències d'aquesta divisió territorial:

Article 18

1. La incorporació del valencià a l'ensenyament és obligatòria en tots els nivells educatius. Als territoris castellano-parlants que es relacionen al Títol Cinquè, la incorporació esmentada s'hi farà de forma progressiva, atenent a la situació sociolingüística particular, de la manera que reglamentàriament siga determinada.

2. El Consell vetlarà perquè la incorporació del valencià s'efectue de forma comprensiva amb les diferències i nivells en el coneixement i ús del valencià avui existents, i la superació dels quals és un dels objectius més importants d'aquesta Llei.

3. El valencià i el castellà són llengües obligatòries als Plans d'Ensenyament dels nivells no universitaris, tret de l'excepció feta al punt u.

Article 24

1. L'obligatorietat d'aplicar el valencià a l'ensenyament en els territoris assenyalats com de predomini valenciano-parlant al Títol Cinquè, restarà sense efecte de manera individual quan els pares o tutors que ho sol·liciten acrediten fefaentment residència temporal en aquest territori i expressen, en formalitzar la inscripció, el desig que els seus fills o tutelats siguen eximits de l'ensenyament del valencià.

2. El Consell de la Generalitat Valenciana introduirà progressivament l'ensenyament del valencià als territoris de predomini lingüístic castellà relacionats al Títol Cinqué, i afavorirà totes les iniciatives públiques i privades que contribueixen a la finalitat esmentada. Tot açò, sense perjudici que els pares o tutors residents a les zones susdites puguen obtenir l'exempció de l'ensenyament del valencià per a llurs fills i tutelats, quan així ho sol·liciten en formalitzar-ne la inscripció.

En definitiva, mentre la divisió provincial (de naturalesa política i administrativa) no determina, per llei, cap diferenciació en les polítiques lingüístiques a aplicar, la divisió per zones de predomini lingüístic de la LUEV sí que comporta, exclusivament, una diferenciació pel que fa a l'ensenyament de la llengua minoritària, el valencià, amb conseqüències ben clares de naturalesa restrictiva quan es tracta dels municipis de predomini del castellà.

Per contra, a les zones de predomini del valencià, l'obligatorietat de l'ensenyament del valencià és plena (llevat de les exempcions previstes per a la població en trànsit i que ho demane), així com l'exercici del dret a rebre l'ensenyament en valencià també ho és i, el que és més important, la llei estableix l'obligatorietat de conèixer ambdues llengües oficials per igual, la qual cosa ha de dur a programar els ensenyaments de la manera que això siga possible per a tot l'alumnat, siga quina siga la llengua familiar en començar els estudis. Els programes d'immersió en la llengua minoritzada s'han revelat, al País Valencià, com a la resta del món, els més adients per a aconseguir aquest objectiu d'igualtat arrellegat a la llei.

Al marge de la divisió en zones establerta per la LUEV, cada una de les tres províncies ofereix un perfil molt diferenciat pel que fa a l'ensenyament en valencià, malgrat que la llei no aporta cap condicionament que ho explique o que ho provoque. En efecte, els desequilibris territorials que entrebanquen seriosament l'extensió de l'ensenyament en valencià s'originen entre províncies. Per exemple, mentre Castelló escolaritza en valencià una mica més del 61% de l'alumnat Alacant no arriba al 17%. I això que ambdues províncies tenen la major part dels seus municipis classificats com a de predomini lingüístic valencià, segons la LUEV. Açò ocorre per una mena d'idiosincràsia específica que obeeix a causes històriques, lligades al desenvolupament de les activitats econòmiques i a raons sociolingüístiques, a partir de les quals l'Administració ha renunciat a fer una acció compensadora i de promoció prevista a la llei. Pel contrari, no sols ha retallat els mitjans per poder-ho fer (reducció dels pressupostos i dels efectius humans de l'assessoria de valencià), és que no ha autoritzat més programes d'ensenyament en valencià ni tan sols quan la comunitat educativa dels centres educatius els ha sol·licitat.

Per tant, per als usuaris de la llengua, la divisió territorial provincial actua, de fet, entrebancant l'extensió de l'ensenyament de la llengua minoritzada, no per causes legals, sinó per la manca d'una acció compensadora, d'una política lingüística que assegure la possibilitat d'aprendre en la llengua regional en tot el territori, si més no en tots els municipis de predomini lingüístic valencià, es troben a la província que es troben.

2. Els programes bilingües actuals i la xarxa de centres plurilingües

Per al compliment d'allò establert a l'Estatut d'Autonomia, la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià i, sobretot, a la Carta Europea de Llengües Minoritàries que l'Estat Espanyol ha subscrit en les seues opcions més àmplies, especialment en matèria d'ensenyament, a la Comunitat Valenciana funcionen els Programes d'Ensenyament Bilingüe que tot seguit es detallen. Aquests programes s'apliquen, necessàriament, en les zones de predomini lingüístic valencià (els municipis relacionats a l'article 35 de la LUEV) i només si voluntàriament les famílies els demanen en les de predomini castellà (municipis relacionats a l'article 36). En cada centre educatiu se'n pot aplicar un o més d'un, d'aquests programes.

Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV): destinat a l'alumnat valencianoparlant, la llengua vehicular de l'ensenyament és el valencià. El castellà s'aprèn com a llengua² i l'anglès com a llengua³. El predomini social del castellà, compensat pel predomini escolar del valencià, asseguren un coneixement igual d'ambdues llengües. L'anglès, a partir de la Llei Orgànica d'Educació (2006), es pot introduir com a matèria del currículum de l'educació infantil, però en el cas de la Comunitat Valenciana, només si els centres compten ja amb professorat format que ho faça possible. Perquè, l'Administració no envia el professorat titulat fins a primària, quan la introducció és obligatòria.

Programa d'Immersion Lingüística (en valencià) (PIL): destinat a l'alumnat castellanoparlant, la llengua vehicular de l'ensenyament és el valencià, però amb una metodologia adient al fet que l'alumnat no té el valencià com a llengua de relació familiar. La introducció del castellà s'efectua a partir de tercer de primària, una vegada que s'ha assolit el procés de lectoescriptura en valencià durant el primer cicle (primer i segon nivell). El predomini escolar del valencià actua com a factor de compensació de la llengua minoritzada socialment, de manera que així es pot aconseguir un domini igual d'ambdues llengües. L'anglès s'introdueix de la mateixa manera que en el programa anterior, sempre com a matèria curricular.

Programa d'Incorporació Progressiva (del valencià) (PIP): Aquest programa és el que segueix el 71% de l'alumnat. Està considerat un “programa de mínims”, doncs la llengua vehicular de l'ensenyament és el castellà, excepte en una o més matèries que, progressivament, i si així ho decideix el centre, es poden impartir en valencià a partir de tercer de primària. En tot cas, el valencià, com a matèria curricular, s'introdueix des d'Educació Infantil. Els resultats pel que fa al coneixement d'ambdues llengües oficials no arriba mai als nivells de satisfacció dels programes anteriors, doncs la preeminència escolar i social del castellà no permet l'assoliment de la competència comunicativa ni acadèmica en valencià que és possible en aqueixos. L'anglès s'introdueix com en la resta de programes.

Cal remarcar, però, que a les zones de predomini lingüístic castellà només es preveu l'estudi del valencià com a assignatura i fins i tot aquesta mesura la poden sortejar les famílies que així ho demanen al començament de cada curs. Es tracta del dret a l'exempció àmpliament exercit que, en la pràctica, suposa que l'alumnat d'aquestes zones no té les mateixes oportunitats d'aprenentatge d'una de les dues llengües oficials, en detriment de la seua formació integral i de les oportunitats laborals o de seguir aprenent.

No obstant, l'Administració Valenciana ha efectuat una reforma de la legislació vigent (la qual encara no s'ha publicat en el moment de lliurar aquest informe) amb la finalitat de no permetre una incorporació progressiva del valencià com a llengua vehicular, de manera que ho limitarà a una sola matèria no lingüística. Ho expliquem tot seguit.

2.1. Una actuació de l'Administració valenciana que limitarà l'abast del PIP

Pel que fa a allò establert en aquest article 7, punts 1 i 2 de la Carta, i tenint en compte la divisió territorial creada per la LUEV segons la qual a les zones de predomini lingüístic del valencià es desenvolupa, obligatòriament, si més no el Programa lingüístic d'Incorporació Progressiva (PIP) (i, voluntàriament, els anomenats d'Immersion Lingüística i d'Ensenyament en Valencià), val a dir que el **Projecte de Decret ____/2011, del Consell, pel que es regula el procediment per a la selecció, nomenament, renovació i cessament dels directors dels centres docents públics no universitaris de la Generalitat**, conté, en la disposició final primera, una modificació de l'article 10 del Decret

79/1984 que afecta de manera greu l'abast de l'esmentat Programa d'Incorporació Progressiva², ja que limita a una sola àrea no lingüística la possibilitat d'usar el valencià com a llengua vehicular. Aquesta limitació, que posa fre a la possibilitat d'incorporar progressivament més àrees del currículum a un ús vehicular del valencià, anirà en detriment del coneixement que l'alumnat ha de tenir d'aquesta llengua, en igualtat amb l'altra llengua oficial, el castellà i, per tant, en contra del que es diu als epígrafs b) i c) de l'apartat 1 de la Carta, de la mateixa manera que contradiu plenament l'apartat 2, ja que estableix una distinció en detriment del valencià que, en la pràctica, suposa una restricció de l'ús vehicular d'aquesta llengua, tot establint una preferència injustificable pel castellà, quan els objectius d'aprenentatge són els mateixos per a ambdues llengües. Veiem-ho en detall:

^ La Disposició Final Primera de l'esmentat Projecte de Decret diu el següent: *“L' article 10 del Decret 79/1984, de 30 de juliol, del Consell, sobre aplicació de la Llei 4/1983, d'Ús i Ensenyament del Valencià, en l'àmbit de l'Ensenyança no Universitària de la Comunitat Valenciana, queda redactat de la manera següent: En els centres situats en els territoris de predomini lingüístic valencià, a tenor del títol quint de la Llei 4/1983, i a fi d'afavorir una ensenyança adequada al medi sociocultural s'impartirà, a més de l' àrea Valencià: Llengua i Literatura, una àrea no lingüística en valencià a partir del tercer curs de l'Educació Primària. Esta mesura s'aplicarà únicament als programes que vehiculen en castellà la majoria de les àrees o matèries no lingüístiques”.*

^ La redacció actual de l'article 10 del Decret 79/1984 és la següent: *En els Centres situats en els territoris de predomini lingüístic valencià, segons el Títol Cinqué de la Llei 4/1983, i per tal d'afavorir un ensenyament adient al medi sociocultural, es farà una extensió progressiva del valencià com a llengua d'ensenyament a partir del Cicle Mitjà per tal d'assolir un coneixement ponderat i compensatori del valencià i del castellà en el Cicle Superior i en els nivells d'ensenyament mitjà”.*

Com es pot comprovar, l'actual redacció parla d'una “extensió progressiva del valencià” com a llengua d'ensenyament, amb la clara intenció d'assolir un coneixement ponderat i compensatori del

² Aquesta mesura va combinada amb altres actuacions per a frenar l'extensió de l'ensenyament en valencià al sistema educatiu per part de la Conselleria d'Educació: no autorització de programes d'ensenyament en valencià, no catalogació lingüística dels llocs de treball d'ensenyament secundari, desmantellament de l'Assessoria de Valencià, programes experimentals en anglès dels quals s'exclouen matèries en valencià, etc.

valencià i del castellà, atenent el fet cabdal que el valencià és la llengua minoritzada socialment i, per tant, la que necessita eixamplar els àmbits d'ús. Amb el canvi de redacció que es pretén introduir en el Decret 79/89, l'ús vehicular del valencià es reduirà a una sola matèria no lingüística amb la qual cosa s'acabarà l'extensió progressiva que cada centre educatiu venia aplicant segons el seu propi disseny particular del programa lingüístic, aprovat pel consell escolar, és a dir, per tots els sectors de la comunitat educativa (famílies, professorat i alumnat). Quan entre en vigor la nova legislació, els centres educatius no podran fer el seu propi disseny particular, en funció de les característiques del medi sociocultural. En definitiva, es tracta d'una limitació a les decisions del consell escolar que contradiu el punt 4 de l'article 7 de la Carta: *“A l'hora de definir la seva política envers les llengües regionals o minoritàries, les parts es comprometen a prendre en consideració les necessitats i els desigs expressats pels grups que usen aquestes llengües”*.

En resum, aquesta reforma legislativa, aprovada pel Govern valencià i que podria entrar en vigor abans que es publique l'informe anual que s'està elaborant actualment per les institucions europees, contradiu el punt 2 de l'article 7 de la Carta: *“Les parts es comprometen a eliminar, si encara no ho han fet, tota distinció, exclusió, restricció o preferència injustificades que afecten l'ús d'una llengua regional o minoritària i tinguen per objecte descoratjar o posar en perill el seu manteniment o el seu desenvolupament”*. Com es pot veure, lluny d'eliminar distincions, exclusions, restriccions o preferències injustificades, se n'introduiran.

2.2. La nova xarxa de centres plurilingües

Recentment, l'Administració ha autoritzat els primers centres educatius que formaran part de l'anomenada xarxa de centres plurilingües creada per l'Ordre 19/2011, de 5 d'abril, de la Conselleria d'Educació. El proper curs, aquesta xarxa estarà conformada per 139 centres educatius, dels quals 99 imparteixen Educació Infantil i Primària i 40 oferten Educació Secundària. Per províncies, 14 centres de Castelló, 83 de València i 42 d'Alacant. La xarxa està integrada per 69 centres públics, 65 centres privats concertats i 5 centres privats.

En aquests centres, a més d'aplicar un dels programes bilingües citats (PIP, PEV o PIL) per a una part del seu alumnat, es pot aplicar un altre programa anomenat plurilingüe per a la resta, consistent a que les matèries del currículum s'imparteixen en castellà, en valencià i en anglès. El centre decideix quines i quantes matèries s'imparteixen en cada llengua.

Durant els quasi trenta anys de vigència de la LUEV hem après moltes coses sobre com cal fer l'ensenyament bilingüe i plurilingüe. Com afirmen les Universitats valencianes, un programa d'ensenyament en valencià o un d'immersió lingüística sabem que donen els millors resultats en l'aprenentatge de les dues llengües oficials i de la estrangera perquè la metodologia específica que cal seguir en cada cas és la més adient. La universitat no només entén de mètodes i estratègies d'aprenentatge, diu açò també per la meridiana constatació que fa dels resultats acadèmics obtinguts per l'alumnat.

Però res de tot açò podem trobar en l'Ordre 19/2011, de 5 d'abril. Aquest cabal d'experiència s'ignora deliberadament, perquè ara es tracta de canviar valencià per anglès, no de consolidar el bilingüisme per a saltar amb encert cap al multilingüisme. Es tracta de més propaganda, no de més i millor educació.

En primer lloc, perquè els objectius educatius de la Llei (el domini, en el cas de les dues llengües oficials, i la competència comunicativa en el cas de la llengua estrangera) requereixen que el model educatiu s'aplique sobre el conjunt de la població escolar. La Administració, en canvi, crea una xarxa on els centres ingressen o l'abandonen voluntàriament, tant si són d'educació infantil com de secundària, sense importar el moment en el qual l'alumnat comença a estudiar en anglès ni assegurar la continuïtat del programa. A més, cada centre haurà de posar els mitjans pel seu compte, començant pel professorat especialitzat, perquè l'Administració no reforçarà la plantilla. La mateixa Administració confia ben poc en la qualitat del seu model quan deixa a elecció de l'alumnat la llengua en la qual realitzarà les proves d'avaluació. És a dir, les Ciències Naturals es podran impartir en anglès o valencià, però l'alumnat podrà fer les proves d'avaluació en castellà.

Una vegada més, assistirem a un dels fets més rellevants del moment educatiu, la possibilitat d'aprendre a usar, per fi, una llengua estrangera, sense la cura i l'assistència planificada dels poders públics.

3. La titularitat dels centres educatius sostinguts amb fons públics: centres públics i centres privats concertats

El sistema educatiu a l'Estat Espanyol descansa sobre una majoritària xarxa de centres públics, on s'escolaritza, aproximadament, el 70% de la població, i una xarxa de centres privats concertats, la major part propietat de l'Església catòlica, que també estan sostinguts amb fons públics i que

escolaritza quasi el 30% restant, ja que els centres de titularitat privada i finançament privat són molt minoritaris.

Aquesta doble xarxa és visible, sobre tot, a les zones urbanes, on els centres privats concertats poden arribar a escolaritzar la major part de la població, com ara a la ciutat de València. Les normes que regulen la matriculació de l'alumnat diuen que aquest té dret a escollir el centre on vol ser escolaritzat d'entre els que formen aquesta doble xarxa, però l'oferta de les places disponibles en relació a la demanda, així com la selecció de l'alumnat que es practica a molts centres privats³, determina, finalment, on anirà el xiquet o la xiqueta. Com es podrà comprovar més endavant, la titularitat dels centres (pública o privada) esdevé determinant per a que l'ensenyament en la llengua minoritària es pugui atendre i estendre, o no, de manera regular i uniforme, per tot el territori. El cas és que els centres privats concertats, malgrat que escolaritzen un 30% de la població i estan sostinguts totalment amb fons públics, només acullen el 6% de l'alumnat que estudia en valencià.

És així com la titularitat dels centres educatius – pública o privada- esdevé també un factor de distinció, exclusió, restricció o preferència injustificades que afecten l'ús de la llengua regional o minoritària, en el nostre cas, el valencià.

³ La Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) donà a conèixer el 4t. Informe referit a l'Estat espanyol, adoptat el 7 de desembre de 2010 i publicat el passat 8 de febrer. La ECRI, tot i reconeixent que l'Estat espanyol ha invertit recursos humans i financers en la lluita contra el racisme i la discriminació, assenyala en una exhaustiva relació ben justificada aquells fets relacionats amb l'objecte del seu estudi que romanen encara presents en la nostra societat i que haurien de ser eradicats mitjançant accions específiques. Es per açò que la ECRI "recomana encaridament que les autoritats espanyoles revisen el mètode d'admissió de l'alumnat en centres públics i privats concertats i prenguen altres mesures que puguen ser necessàries per a garantir una distribució equitativa de l'alumnat espanyol, immigrants i gitanos en els diferents centres escolars".

El poc compromís amb l'ensenyament, article 8 de la Carta

La Declaració espanyola es compromet a la posició més avançada: en concret, a fer possible l'ensenyament, enlloc d'optar per altres posicions menys favorables; i ho fa en els nivells d'ensenyament preescolar (Educació Infantil), primari, secundari, tècnic i professional. Veiem aquesta concreció:

1. En matèria d'ensenyament, les parts es comprometen, en el territori en què aquestes llengües són usades, segons la situació de cadascuna d'aquestes llengües i sense perjudici de l'ensenyament de la llengua o de les llengües oficials de l'estat:

- a) I. a fer possible una educació preescolar garantida en les llengües regionals o minoritàries corresponents;
- b) I. a fer possible un ensenyament primari garantit en les llengües regionals o minoritàries corresponents;
- c) I. a fer possible un ensenyament secundari garantit en les llengües regionals o minoritàries corresponents;
- d) I. A fer possible un ensenyament tècnic i professional garantit en les llengües regionals o minoritàries corresponents.

Que l'actuació de l'Administració Valenciana respecte a allò determinat a l'article 8 de la Carta, segons les modalitats incloses en la Declaració del Govern d'Espanya, no arriba al compromís amb la posició més avançada de l'aplicació de la Carta queda analitzat al detall en l'informe que sobre la situació de l'ensenyament en valencià va fer públic l'STEPV, el 2011, *De l'entrebanc a la involució*, que es pot consultar a la web del sindicat, <http://www.intersindical.org/stepv/polival/informevalencia2011.pdf>

El resultat de la política lingüística de l'administració valenciana mostra, en resum, els següents resultats:

1. Creixement molt lent de l'alumnat escolaritzat en valencià

▲ En l'any 1995, un 17% de l'alumnat d'infantil i primària (descomptat el de l'ensenyament secundari) feia ensenyament en valencià; en el 2010, la xifra és d'un 33%. El creixement real és de 16 punts, que ha necessitat de 15 anys i un fort compromís social i educatiu per a que fóra possible.

En l'actualitat:

▲ 3 de cada 10 alumnes s'escolaritzen en programes d'ensenyament en valencià.

▲ 5 de cada 10 alumnes s'escolaritzen en programes que incorporen progressivament el valencià. Fins ara tenien, com a mínim, una assignatura en valencià. A partir de la nova normativa, només tindran una única assignatura en valencià.

▲ 2 de cada 10 només estudien el valencià com a assignatura.

En percentatge l'alumnat escolaritzat en programes d'ensenyament en valencià (PEV i PIL), representa un 29% del total de l'alumnat escolaritzat (des d'Educació Infantil a Ensenyament Secundari postobligatori). L'alumnat escolaritzat en Programes d'Incorporació Progressiva (PIP) representa el 71% –un 54,2% en zones de predomini lingüístic valencià, i un 16,8% de les zones de predomini lingüístic castellà, en les quals el valencià només s'imparteix com a assignatura.

(veure gràfic 4, pàg. 13 de l'Informe sobre Ensenyament en Valencià 2001. De l'entrebanc a la involució)

<http://www.intersindical.org/stepv/polival/informevalencia2011.pdf>

2. Forts desequilibris entre etapes educatives, entre territoris i entre centres privats-concertats i públics.

2.1. Fragmentació entre etapes educatives

Com més edat té l'alumnat, més minven les seues oportunitats d'estudiar en valencià: es passa de 4 alumnes en iniciar l'escolarització en Educació Infantil a cap en Formació Professional.

- ▲ En accedir al sistema, 4 de cada 10 xiquets i xiquetes escullen programes en valencià. En passar a primària, només podran fer-ho 3, que es convertiran en 2 en arribar a l'Educació Secundària Obligatòria (ESO). En quedarà només 1 en Batxillerat, que desapareixerà finalment, i es convertirà en cap si tria Cicles Formatius (Formació Professional).

L'administració no només no assegura la continuïtat dels programes d'ensenyament en valencià (PEV/PIL) entre les diferents etapes educatives (Article 8 de la Carta, Paràgraf I, apartats a.I;b.I;c.I;d.I), sinó que els fa desaparèixer a mesura que l'alumnat avança en la seua escolarització.

(veure gràfic 2 , pàg. 6 de l'Informe sobre Ensenyament en València 2001. De l'entrebanc a la involució)

<http://www.intersindical.org/stepv/polival/informevalencia2011.pdf>

El cas de València ciutat

A València ciutat, només s'escolaritza en valencià un 8% de l'alumnat. Està per sota del còmput global en quasi 21 punts de la mitjana per a tot el sistema, que és d'un 29%:

De 10 xiquetes i xiquets que comencen Educació Infantil amb 3 anys, se n'escolaritzen en valencià 1,5, que es mantenen, més o menys, fins a l'Educació Secundària Obligatòria (ESO). En passar a Batxillerat, se'n perd 1; qui opta per un Cicle Formatiu (FP) haurà de renunciar a la llengua.

La capital de la Comunitat Valenciana, amb 797.654 habitants, representa quasi un 20% de la població resident en les zones de predomini lingüístic valencià, i és, també, el nucli més important de població escolaritzada. Per tant, la seua anàlisi és essencial, però el que se'n desprèn és summament preocupant.

(veure quadres 2, 3 i 4 i gràfic 5 de l'Informe sobre Ensenyament en València 2001. De l'entrebanc a la involució).

<http://www.intersindical.org/stepv/polival/informevalencia2011.pdf>

2.2. Ensenyament Públic/Ensenyament privat

△ De cada 10 alumnes que s'escolaritzen en la xarxa privada concertada, només mig alumne ho fa en valencià, quan en el curs 1998 era quasi 1 alumne de cada 10. L'alumnat escolaritzat en valencià per la xarxa privada s'ha reduït a la meitat en els darrers deu anys.

Des del punt de vista lingüístic, s'ha consolidat una doble xarxa pública/privada per a l'ensenyament en valencià:

△ El 93,09% de l'alumnat escolaritzat en valencià ho fa en centres públics, mentre que només un 6,32% ho fa en centres privats concertats (sostinguts amb fons públics), i un 0,59% en la xarxa privada sense aportacions dels poders públics.

En general, de cada 10 alumnes de tot el sistema educatiu, 7 s'escolaritzen en la xarxa pública i 3 ho fan en la privada. L'administració valenciana ha incrementat el suport econòmic a la xarxa concertada any rere any, mentre es disminueix el compromís d'aquesta amb el valencià. La xarxa privada concertada que en el curs 2009–2010 escolaritzà 256.962 alumnes, ha abandonat una de les responsabilitats a què la compromet el marc legal del sistema educatiu i la Carta europea, com és el de la promoció del valencià com a llengua de l'ensenyament.

Podem concloure que el compromís amb el valencià de la xarxa privada concertada disminueix a mesura que n'augmenta el finançament públic.

(veure gràfic 3, pàg. 8 de Informe sobre Ensenyament en València 2001. De l'entrebanc a la involució).

<http://www.intersindical.org/stepv/polival/informevalencia2011.pdf>

2.3. Fragmentació entre territoris “provincials”

En cadascuna de les tres províncies amb què es distribueix administrativament el territori, el percentatge d'alumnat que s'escolaritza en valencià és diferent, i produeix un efecte de fragmentació territorial de l'alumnat.

△ Dels 5 escolaritzats en la província de València, només 1,5 estudia en valencià.

△ A la província d'Alacant, de 4, només mig ho fa en valencià.

△ La província de Castelló, que només escolaritza 1 alumne, més de mig ho fa en valencià.

La població valenciana es concentra majoritàriament a les províncies de València i Alacant i, a una

gran distància, se situa Castelló. Pel que fa a l'alumnat, la distribució global, per províncies, de tota la població escolar, segons dades del curs 2010/11, queda així:

- ^ De cada 10 alumnes escolaritzats en tot el sistema, 5 s'ubiquen en la província de València, quasi 4 en la d'Alacant i només 1 en la de Castelló.

La relació entre el nombre total d'alumnat i el que està escolaritzat en valencià és inversament proporcional a la seua població escolar. Així la província de Castelló és la que escolaritza un percentatge major d'alumnat en valencià, però només escolaritza 1 de cada 10 alumnes de tot el territori. En xifres absolutes, hem de remarcar que Castelló només escolaritza 90.641 alumnes, mentre que València n'escolaritza 397.802 i Alacant, 276.529.

(Veure quadres 6 i 7 de de Informe sobre Ensenyament en Valencià 2001. De l'entrebanc a la involució).

<http://www.intersindical.org/stepv/polival/informevalencia2011.pdf>

Anàlisi en detall de les grans ciutats

En fer l'anàlisi de la situació de l'ensenyament en valencià en les poblacions de més de 30.000 habitants, que representen el 47% del total, trobem constants que podem resumir en:

- ^ La planificació del creixement de grups escolaritzats en valencià no existeix: cada ciutat té el seu propi perfil, dintre de les zones de predomini lingüístic valencià.
- ^ No hi ha un paral·lelisme entre l'ús social del valencià i l'oferta en ensenyament.
- ^ La constant en quasi totes les localitats, però, mostra que, en arribar a 6é nivell (final de primària), s'ha perdut alumnat en valencià que va començar en Educació Infantil.
- ^ La xarxa privada concertada no assumeix, en cap cas, la part que li correspon, sobretot en les grans ciutats

(veure quadre 11 i gràfics 5, 6 i 7 de de Informe sobre Ensenyament en Valencià 2001. De l'entrebanc a la involució).

<http://www.intersindical.org/stepv/polival/informevalencia2011.pdf>

Valoració dels resultats

Pel que fa als compromisos especificats a l'article 8 de la Carta, no sols no es treballa per fer-los una realitat en tots els trams educatius, en tot el territori i en tots els centres dels sistema educatiu sostinguts amb fons públics, tampoc no hi ha continuïtat de les polítiques a aplicar ni previsió.

Ara, el creixement, lent i desequilibrat, corre perill de detindre's i començar a involucionar per la modificació de programes lingüístics que ens presenta l'Administració valenciana, que es basa en un discurs buit d'arguments, en defensa d'un plurilingüisme equívoc, enganyós i, sobretot, obviant l'anàlisi de l'avaluació del funcionament dels programes bilingües i plurilingües aplicats fins ara.

Al nostre país, una societat moderna on el plurilingüisme és un fet que suma, incorpora i crea oportunitats laborals i econòmiques, la vertebració social i territorial s'ha de fer prenent com a base una llengua, la pròpia, respectant la llengua familiar de cada ciutadà. Així és sentit per la mateixa societat, com demostra l'increment continu de demanda d'ensenyament en valencià.

30 d'agost de 2011

Vicent Esteve i Rosa Roig

Redactors de *Anàlisi del compliment de la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries a l'Estat Espanyol: el cas valencià*